

יוני 2017

נייר עמדה: פיקוח על עבודת המוהלים בישראל

הקדמה

טקס ברית המילה מתקיים בעם היהודי מזה אלפי שנים, והמצווה לקיימו היא אחת המצוות הראשונות המוזכרות במקרא. על אף שהאחריות לקיום המצווה מוטלת על האב כחלק מחובותיו כלפי בנו, ומכיוון שמדובר במצווה שדורשת מומחיות, ידע וניסיון, נהוג כי ברית המילה תיעשה על ידי מוהל. עדויות למקצוע המוהל מצויות במקורות שונים בתלמוד, ולאור חשיבות מצוות המילה, היה נחשב לאחד מהמקצועות הדתיים החשובים בקהילה היהודית במשך הדורות.

על אף שלאורך ההיסטוריה, הכשרה של מוהל נעשתה לרוב בצורה של התלוות למוהל ותיק כשוליה, במאות השנים האחרונות יצרו קהילות יהודיות שונות מנגנונים של הסדרה, פיקוח ורישוי על מקצוע המוהלים, אשר כללו בין היתר גם את הליך הכשרתם.¹

במדינת ישראל מקצוע המוהלים איננו מוסדר בחוק וכל אדם רשאי לשמש כמוהל מבלי לעמוד בתנאים מקדימים. החל משנות ה-70, החלה לפעול ועדה בין-משרדית לפיקוח וולונטרי על המוהלים על ידי הרבנות הראשית לישראל, המשרד לשירותי דת ומשרד הבריאות. הועדה מנפיקה רשיונות מטעם הרבנות הראשית ומשרד הבריאות למוהלים מוסמכים אשר חפצים בכך, ומפקחת על עבודתם. כיום, פועלים בישראל למעלה מ-600 מוהלים, כ-200 מתוכם פועלים ללא פיקוח שכן הם אינם מוסמכים על ידי הועדה.

נייר עמדה זה מתייחס לכשלים במסגרת הקיימת בלבד. עם זאת, יש לציין כי הליקויים שיתוארו להלן מציבים סימן שאלה גדול הנוגע לאופי הוולונטרי של הפיקוח הקיים ולהיעדר הסדרה כוללת של מקצוע המוהלים במדינת ישראל.

הועדה הבין-משרדית לפיקוח על המוהלים

המודל הוולונטרי מאפשר להורים לבחור מוהל מתוך רשימה המתפרסמת על ידי הרבנות הראשית בכדי לוודא שהמוהל עבר הסמכה ועומד בפיקוח. יש לציין כי על אף שפעילות הועדה היא וולונטרית, מתוך כ-65,000 בריתות הנערכות בשנה לתינוקות יהודיים, מדווחים כ-30-45 מקרים של סיבוכים, כאשר ברובם המוחלט של המקרים מדובר בסיבוכים קלים בלבד.

¹ יוזמות מעין אלו ניתן למצוא בקהילה היהודית בלונדון של המאה ה-18, ובתכניתו של ראש בית הדין של העיר פאס במרוקו באמצע המאה ה-20.

ליקויים ובעיות

לצד יתרונותיו של המנגנון הקיים, הפיקוח והרישוי הוולונטריים אינם נותנים מענה לכל הבעיות. במרכז הסיוע של עמותת **עתים** התקבלו פניות רבות בנושא ברית המילה ועבודת המוהלים, על בסיסן ניתן להצביע על כמה קשיים בלתי פתורים:

א. חוסר בשקיפות ומידע לציבור: היבטים נרחבים מפעילות הוועדה חסרים את השקיפות הראויה. כך למשל, הוועדה אינה מפרסמת באתר האינטרנט את הנהלים הרפואיים וההלכתיים בהם נדרשים המוהלים לעמוד, כך נפגעת יכולתם של הורים לדעת האם נשמרו הנהלים בעניינם אם לאו. כמו כן, בניגוד לגופים מקצועיים אחרים, המודיעים על קיומם של הליכי משמעת כנגד מי מחבריהם, פרסום דומה לא קיים באתר הוועדה ולא ניתן לדעת האם מוהל עמד בפני הליכים משמעתיים, מה חומרתם ומה היו תוצאות ההליך.

ב. היעדר כללים אתיים במנגנון הפיקוח: נראה כי אופן הפיקוח על עבודת המוהלים מצומצם לממדים טכניים בלבד. כך, יתכן מצב שבו מוהל פועל בניגוד מפורש לרצון ההורים והדבר לא ייחשב כהפרה של הכללים המקצועיים שמתווה הוועדה. באחד מן המקרים שהגיע לידיעת **עתים**, מוהל מוסמך נתן למתלמד לבצע את הברית, על אף התנגדות מפורשת של ההורים. ברי כי התנהגות זו פסולה מכל וכל ומהווה הפרה בוטה של זכויות. חרף זאת, הוועדה אינה נותנת את דעתה על הפרות מסוג זה.

ג. היעדר ביטוח מקצועי: במצב החוקי הקיים, אין שום חובה על מוהל להיות בעל ביטוח מקצועי. כך, אם חלילה נוצר סיבוך ופגיעה בתינוק הנימול, הדרך היחידה של הוריו לדרוש פיצויים היא על ידי הגשת תביעה נזיקית נגד המוהל. במקרים אלו, לעתים רבות, המוהלים אינם בעלי כיס עמוק אשר יאפשר להם לשלם פיצויים במידה ויפסקו.

פתרון עתים

הפיקוח על עבודת המוהלים רחוק מלהיות משביע רצון. בטווח הקצר, יש לפעול בכדי לפתור את הבעיות שמנינו לעיל, על ידי הצעדים הבאים:

- יש להנגיש את המידע באופן שיסייע להורים לערוך בחירה מושכלת לטובת בריאותו של תינוקם. שקיפות המידע וזמינותו לציבור הרחב, מהוות תנאי הכרחי וחשוב להגשמת המטרה שלשמה הוקמה הוועדה הבין-משרדית לפיקוח על המוהלים.
- על הפיקוח לכלול גם היבטים של אתיקה ושמירה על כבודם וזכויותיהם של תינוקות נימולים והוריהם.
- יש להתנות את קבלת הרישיון של המוהלים בקיומו של ביטוח רפואי, שבאמצעותו ניתן יהיה לפצות את הורי התינוק שנפגע בעקבות סיבוך במילתו.

מעבר לפתרונות אלה, יש לתת את הדעת גם לטווח הארוך, ולבחון את האפשרות של הסדרה כוללת של מקצוע המוהלים, באופן שיגן על בריאותם וזכויותיהם של הנימולים, ויוסיף לשמירתה וכיבודה של מצוות ברית המילה בישראל.